

Hazırlayan: Av. Kerem Dikmen

ULUSAL İNSAN HAKLARI MEKANİZMALARI VE BAŞVURU YÖNTEMLERİ TÜRKİYE İNSAN HAKLARI VE EŞİTLİK KURUMU

TÜRKİYE
İNSAN HAKLARI VE
EŞİTLİK KURUMU

*17 MAYIS VE KAOS GL VE DERNEĞİ TARAFINDAN HUKUKİ
DESTEK PROGRAMI KAPSAMINDA HAZIRLANMIŞTIR.

Amaç

Bu bilgi notu, temel insan haklarına erişim için bir ulusal mekanizma olarak işaret edilen TİHEK'e (Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu) hangi durumlarda ve hangi yöntemle başvurulabileceğine ilişkin bilgi vermek amacıyla kaleme alınmıştır.

Yararlanıcı

Bu bilgi notunun yararlanıcısı LGBTİ+'lardır. Ancak LGBTİ+ olmasa da herkes bu bilgi notunda belirtilen haklara sahiptir.

İçindekiler Tablosu

<i>TİHEK'in Amacı Nedir?</i>	2
<i>TİHEK Hangi Durumlarda Karar Alır, Ne Tür Kararlar Verir?</i>	2
<i>TİHEK Kararları Bağlayıcı Mıdır?</i>	4
<i>TİHEK'in Cinsel Yönelim, Cinsiyet Kimliği veya Cinsiyet Karakteristiği Nedeniyle Hak İhlaline Neden Olan Bir İdari Tasarrufla İlgili Verdiği Bir Karar Var Mıdır?</i>	4
<i>TİHEK'e Nasıl Başvurulur?</i>	5

TİHEK'in Amacı Nedir?

TİHEK, Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanunu uyarınca kurulmuştur. Faaliyetleri de bu kanun kapsamında düşünülmelidir. Kanun, amaç başlıklı maddesinde birçok alt amaçtan bahsetmiştir. Bunlardan bu bilgi notu kapsamında en önemlileri, kişilerin eşit muamele görme hakkının temini ile hukuken tanınmış hak ve özgürlüklerden yararlanmada ayrımcılığın önlenmesidir.

TİHEK de teorik olarak bu amacın gerçekleştirilmesinin kurumsal bir aracı olarak kurulmuştur. Dolayısıyla kişilerin temel haklara erişirken uğradığı ayrımcılık, normal koşullarda TİHEK'in müdahale alanında bulunmaktadır.

Kanunda ayrımcılıkla ilgili geniş bir tarif yapılmıştır. Doğrudan veya dolaylı ayrımcılık, çoklu ayrımcılık, ayrı muameleye tabi tutulma, ayrımcılık saikiyle yapılan taciz, işyerinde uygulanan mobbing, kanunda tanımına yer verilen ayrımcılık formlarıdır.

Nitekim Anayasaya uygun şekilde kanun, temel haklardan yararlanmada ve yasalar önünde eşitlik vurgusu yapmaktadır. Ne var ki yasaklanan ayrımcılık türleri içerisinde spesifik olarak cinsel yönelim, cinsiyet kimliği ve cinsiyet karakteristiği sayılmamıştır. Bu, kanunun en önemli eksikliği ve kendi içinde barındırdığı ayrımcılıktır. Ne var ki herkesin, hukuken tanınmış hak ve hürriyetlerden yararlanmada eşit olduğuna ilişkin hüküm, teorik olarak TİHEK'i, cinsel yönelim, cinsiyet kimliği ve cinsiyet karakteristiği temelli ayrımcılıkla ilgili aksiyon almaya zorlamaktadır.

TİHEK Hangi Durumlarda Karar Alır, Ne Tür Kararlar Verir?

LGBTİ+'lar, hayatın birçok alanında temel haklara erişirken, cinsel yönelim, cinsiyet kimliği veya karakteristiği temelli ayrımcılığa uğramaktadır. Okulda, polis ve jandarma gibi kolluk güçlerinde, sağlık ve ulaşım hizmetlerinin alımında,

iletişimde, sosyal hizmetlerde, sosyal güvenlik hizmetinin alımında, spor faaliyetlerinde, kültür, turizm ve konaklama hizmetlerinin alımında ayrımcılıkla karşılaşabilmektedir. Veya gayrimenkul kiralama veya satın alma gibi hukuki işlemlerin yapılması esnasında ayrımcılık söz konusu olabilmektedir.

Kişiler istihdam veya staj süreçlerinde de ayrımcılığa uğrayabilmekte, LGBTİ+ varoluşları nedeniyle işe kabul veya iş ilişkisinin devamı süresince ayrımcılığa maruz kalabilmektedir.

Ya da aynı gerekçeyle, kamu kurumundan ruhsat alınarak yapılabilen mesleklere başvuruda ayrımcılığa maruz kalabilmektedir.

Bu ayrımcılık devlet kurumları tarafından yapılabileceği gibi meslek kurumları, şirketler veya tek kişiden oluşan işletmeler de bu ayrımcılığı yapabilmektedir. Yani ayrımcılığı yapanın kamu görevlisi olup olmamasının, şirket veya basit bir işletme olup olmamasının bir önemi yoktur.

Öte yandan ayrımcılık yasağını ihlal eden bir vakıf, dernek gibi sivil toplum kuruluşu, sendika veya siyasi parti de olabilir.

İşte bu gibi durumlarda kişiler TİHEK'e başvurarak, ayrımcılık yasağı ihlallerini incelemesini, araştırmasını, karara bağlamasını talep edebilirler.

TİHEK'i benzer mekanizmalardan ayrı kılan ise idari para cezası verme yetkisine sahip olmasıdır. Dolayısıyla kamu kurum ve kuruluşları, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, gerçek kişiler ve özel hukuk tüzel kişiler hakkında bu cezayı uygulayabilecektir.

Üstelik eğer ayrımcılık, kamusal bir kurumda gerçekleşmişse, para cezasının kurum bütçesinden değil ayrımcılığı gerçekleştiren görevliden tahsil edilmesi gerekmektedir. Bu da ayrımcılığın yaygınlaşmamasını sağlayabilecektir.

TİHEK Kararları Bağlayıcı Mıdır?

TİHEK kararları bağlayıcıdır. Özellikle ayrımcılık yapan kurumlara verilen idari para cezaları, verildiğinde sonuç doğurur ve Sulh Ceza Hakimliği tarafından iptal edilmediği müddetçe ayrımcılık yapan bu tutarı ödemek zorundadır.

Kişiler, bir kamu kurumunun işlemi nedeniyle TİHEK'e başvurmadan evvel öncelikle o kamu kurumuna başvurarak ayrımcı muamelenin giderilmesini istemelidir. Kamu kurumu otuz gün içinde bunun gereğini yerine getirmezse kişi artık TİHEK'e başvurabilecektir. Bu başvuru, idari işlemin iptali için tanınan 60 günlük dava açma süresini durduracaktır.

Eğer kişi TİHEK'e yapacağı başvurunun konusu olayla ilgili olarak yargı sürecini başlatmışsa, TİHEK bu başvuruyu incelemeyecektir.

TİHEK'in Cinsel Yönelim, Cinsiyet Kimliği veya Cinsiyet Karakteristiği Nedeniyle Hak İhlaline Neden Olan Bir İdari Tasarrufla İlgili Verdiği Bir Karar Var Mıdır?

TİHEK'in her kararı erişime açık değildir, erişime açık kararlara ise <https://www.tihek.gov.tr/> linkinden ulaşılabilir.

Cinsel yönelim, cinsiyet kimliği veya cinsiyet karakteristiği kapsamında yapılan bir başvuruya dönük verilmiş bir ihlal kararı bulunmamaktadır.

Öte yandan TİHEK, iki trans kadının Ankara ilinde cinsiyet kimlikleri nedeniyle otele kabul edilmemeleri nedeniyle yapılan bir başvuruda, cinsiyet kimliğinin ayrımcılık temeli sayılmaması nedeniyle red kararı vermiştir. TİHEK bu kararını, kuruluş kanununun 3. Maddesinin ikinci fıkrasındaki "Bu Kanun kapsamında cinsiyet, ırk, renk, dil, din, inanç, mezhep, felsefi ve siyasi görüş, etnik köken, servet, doğum, medeni hâl, sağlık durumu, engellilik ve yaş temellerine dayalı ayrımcılık yasaktır." Cümlesine, cinsiyet kimliği ibaresinin geçmemesine

dayandırmıştır. Oysa yukarıda da belirtildiği gibi bir üst fıkrada “Herkes, hukuken tanınmış hak ve hürriyetlerden yararlanmada eşittir” denmektedir.

Dolayısıyla kuruma başvurmaya iten ihlalin niteliği ve devamlılığı gözetilerek yargı yoluna acilen başvurmaya gerçekten gerek yoksa LGBTİ+’lar açısından etkililiği şüpheli bu kuruma başvurulmalıdır.

TİHEK’e Nasıl Başvurulur?

TİHEK’e doğrudan, Valilik ve Kaymakamlıklar aracılığıyla posta yoluyla gönderilecek bir dilekçe ile başvurulabilir. On beş gün içerisinde ıslak imzalı hallerini iletmek kaydıyla faks veya e- posta ile başvurmak da mümkündür.

Öte yandan <https://ebasvuru.tihek.gov.tr/Giris.aspx> adresinden dijital yöntemle de başvurulabilir.

TİHEK başvurusu yapmak için kişiler herhangi bir harç ödemezler.